

Digital competency framework for school administrators

Somjai Maneewong

Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding author. E-mail: Sasirada.p63@gmail.com

ABSTRACT

This academic article aims to present concepts, theories, and components of digital competence necessary for school administrators in basic education, as well as to analyze problems and propose guidelines for developing digital competence of basic education administrators in the context of Thai education. In an era where digital technology plays a crucial role in driving changes in education, school administrators need to possess appropriate digital competencies to effectively manage schools and promote learning that responds to the changes in the 21st century. By synthesizing concepts from scholars, the key components of digital competence for basic education administrators can be summarized into five areas: 1) digital knowledge and skills, 2) application of digital technology in management, 3) promotion of digital technology usage in teaching and learning, 4) development of teachers and educational personnel in digital aspects, and 5) ethics and safety in the use of digital technology. The development of digital competence for school administrators should be carried out systematically and continuously at policy, organizational, and individual levels through cooperation from all relevant sectors. This will lead to the enhancement of educational quality and the development of learners to acquire essential skills for living in the digital age.

Keywords: digital competence, school administrators, basic education

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

สมใจ มณีวงษ์

วิทยาลัยพณิชยบัณฑิต ประเทศไทย

Corresponding author. E-mail: Sasirada.p63@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และองค์ประกอบของสมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงวิเคราะห์สภาพปัญหาและเสนอแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทการศึกษาไทย ในยุค ที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในวงการการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีสมรรถนะดิจิทัลที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จากการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้และทักษะด้านดิจิทัล 2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ 3) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน 4) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านดิจิทัล และ 5) จริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในระดับนโยบาย ระดับองค์กร และระดับตัวบุคคล ผ่านความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัลต่อไป

คำสำคัญ: สมรรถนะดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, การศึกษาขั้นพื้นฐาน

© 2024 JISSD: Journal of Creative Education Research and Development

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วน รวมถึงในวงการการศึกษา การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีส่งผลให้รูปแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเพียงพอ สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ต้องอาศัยผู้นำทางการศึกษาที่มีสมรรถนะดิจิทัลที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย วางแผนกลยุทธ์ และขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา ดังที่ Schleicher (2020) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีทักษะและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การวางแผน และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยและหน่วยงานทางการศึกษาทั่วโลก เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในสถานศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวม ดังที่งานวิจัยของ จินฉวน ปะโคทัง (2563) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะดิจิทัลในระดับสูง จะสามารถนำพาสถานศึกษาให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริงกลับพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมากยังขาดสมรรถนะด้านดิจิทัลที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังผลการศึกษาของ ปัญญา สังข์ภิรมย์ (2563) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีสมรรถนะดิจิทัลในระดับปานกลาง และยังมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในด้านการสร้างสรรคนวัตกรรมทางการศึกษาและความปลอดภัยทางไซเบอร์ นอกจากนี้ ยังมีความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรดิจิทัลระหว่างสถานศึกษาในเมืองใหญ่

และในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างจริงจัง ทั้งในระดับนโยบาย ระดับหน่วยงานต้นสังกัด และระดับสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารมีความรู้ ทักษะ และความพร้อมในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ในที่สุด ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาวต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัล

สมรรถนะดิจิทัล (Digital Competence) เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและการเข้าสู่ยุคดิจิทัล ทำให้ทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 Ferrari (2012) ให้ความหมายของสมรรถนะดิจิทัลไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อใช้ในการทำงาน การเรียนรู้ และการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล ซึ่งครอบคลุมการใช้งานอุปกรณ์และแอปพลิเคชันดิจิทัลต่างๆ รวมถึงการค้นหา ประเมิน จัดการ สร้างสรรค์ และสื่อสารข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และมีจริยธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับองค์ประกอบของสมรรถนะดิจิทัล Carretero et al. (2017) จากศูนย์วิจัยร่วมของคณะกรรมการการยุโรป ได้พัฒนารอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับพลเมือง (The Digital Competence Framework for Citizens: Dig Comp) ซึ่งระบุสมรรถนะหลักที่จำเป็นในยุคดิจิทัล 5 ด้าน ได้แก่

1. การรู้ดิจิทัล (Information and Data Literacy) คือ ความสามารถในการค้นหา ระบุ วิเคราะห์ และจัดการข้อมูลดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการนำข้อมูลไปใช้อย่างสร้างสรรค์
2. การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน (Communication and Collaboration) คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านเครือข่ายออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การสร้างเนื้อหาดิจิทัล (Digital Content Creation) คือ ความสามารถในการสร้างและแก้ไขเนื้อหาดิจิทัลในรูปแบบต่างๆ ทั้งข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ รวมถึงการเขียนโปรแกรมหรือการพัฒนาแอปพลิเคชัน โดยเคารพลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา
4. ความปลอดภัย (Safety) คือ ความสามารถในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล อุปกรณ์ และเนื้อหาดิจิทัลจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ รวมถึงการตระหนักถึงผลกระทบของเทคโนโลยีที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
5. การแก้ปัญหา (Problem Solving) คือ ความสามารถในการระบุปัญหาและความต้องการ เลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสม และใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการพัฒนาทักษะดิจิทัลของตนเองอย่างต่อเนื่อง

กรอบสมรรถนะ Dig Comp นี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและถูกนำไปปรับใช้ในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของประชากรในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในวงการการศึกษา ซึ่งมีการนำไปพัฒนาเป็นกรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนักเรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินสมรรถนะดิจิทัลในสถานศึกษา อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัยต่อไป

ความสำคัญของสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในทุกภาคส่วน รวมถึงในวงการการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะดิจิทัลที่เหมาะสม เพื่อนำพาสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ เกตินี ครุณาสวัสดิ์ (2562) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารที่มีสมรรถนะดิจิทัลจะสามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการองค์กร การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การสื่อสารและสร้างเครือข่าย ตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียนและ

ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในขณะที่ ปริษณันท์ นิลสุข (2563) มองว่า สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการยกระดับกระบวนการทำงานภายในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ในการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาคุณภาพ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงานของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ Sheninger (2019) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำดิจิทัลชาวอเมริกัน ยังได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นของสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนและการปฏิบัติงาน มีความกล้าที่จะเสี่ยงลองสิ่งใหม่ๆ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม รวมถึงการเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม เช่นเดียวกับ Levin และ Schrum (2012) ที่ระบุว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะดิจิทัลจะสามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการนำเทคโนโลยีมาเพื่อสนับสนุนเป้าหมายของสถานศึกษา สามารถระดมและจัดสรรทรัพยากรทางเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม และมีทักษะในการบริหารจัดการโครงการเทคโนโลยีให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้บริหารสถานศึกษาอื่นๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า สมรรถนะดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื่องจากจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาในทุกมิติได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของการวางแผนกลยุทธ์ การจัดระบบการทำงาน การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษามีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในโลกดิจิทัล รวมถึงสามารถจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างทันทั่วถึง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมให้มีความทัดเทียมกับนานาชาติได้ในที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมงานทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ในการบริหารจัดการสถานศึกษานั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีสมรรถนะหลายด้าน ทั้งความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหาร ทักษะการวางแผนกลยุทธ์ การตัดสินใจ การสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ ตลอดจนคุณลักษณะผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) อย่างไรก็ตาม ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในทุกภาคส่วนอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาทักษะใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะการเป็นผู้นำทางดิจิทัล (Digital Leadership)

Sheninger (2019) ได้อธิบายคุณลักษณะสำคัญของผู้นำทางดิจิทัลในสถานศึกษาไว้ว่า ผู้บริหาร ที่เป็นผู้นำดิจิทัลจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาเพื่อยกระดับการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะของผู้เรียน รวมถึงปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการทำงานแบบมีส่วนร่วมผ่านเครือข่ายดิจิทัล

ผู้นำดิจิทัลจะต้องเข้าใจถึงศักยภาพของเทคโนโลยีและสามารถประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา ทั้งการวางแผนการใช้ทรัพยากรทางเทคโนโลยี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูด้านทักษะดิจิทัล ตลอดจนการสื่อสารและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกผ่านช่องทางออนไลน์ นอกจากนี้ ผู้นำดิจิทัลยังต้องมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าเปลี่ยนแปลง และพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ เพื่อให้สามารถนำองค์กรให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและรูปแบบการเรียนรู้ในอนาคตได้อย่างคล่องตัว

ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเตรียมความพร้อมผู้เรียนสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีการแข่งขันสูงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้และทักษะด้านดิจิทัล (Digital Literacy and Skills) ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ระบบเครือข่าย และแนวโน้มของเทคโนโลยีในอนาคต รวมถึงมีทักษะในการใช้งานเครื่องมือและแอปพลิเคชันดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น โปรแกรมสำนักงาน สื่อมัลติมีเดีย ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถสื่อสาร สั่งการ และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของ Kozlowski & Ilgen (2006) ที่ระบุว่าสมรรถนะประกอบด้วยความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน และแนวคิดของ Eshet (2004) ที่กล่าวถึงการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ว่าครอบคลุมทั้งการเข้าถึง ประเมิน จัดการ บูรณาการ และสร้างสรรค์ข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2. ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ (Application of Digital Technology in Management) ผู้บริหารต้องสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ การตัดสินใจ และการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา เช่น การจัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลของสถานศึกษา การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีในการนิเทศและประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการบริหารงานมากยิ่งขึ้นสะท้อนถึงแนวคิด Digital Leadership ของ Sheninger (2019) ที่เน้นการนำเทคโนโลยีมาเพื่อพัฒนาวิสัยทัศน์ กำหนดกลยุทธ์ สื่อสารและสร้างความร่วมมือ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้คน ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นของผู้บริหารในยุคดิจิทัล

3. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกระบวนการเรียนรู้ (Promoting the Use of Digital Technology in the Learning Process) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล เช่น การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีเสริมการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ทั้งนี้ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างกระตือรือร้น คุณภาพการศึกษาและส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด TPACK ของ Mishra & Koehler (2006) ที่แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้ด้านการสอน และความรู้ด้านเทคโนโลยีควบคู่กัน ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถส่งเสริมครูในการพัฒนาทักษะเหล่านี้

4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านดิจิทัล (Developing Teachers and Educational Personnel in Digital Skills) การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลให้กับครูและบุคลากรเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ในการออกแบบและดำเนินการพัฒนาวิชาชีพด้านดิจิทัล (Digital Professional Development) ที่หลากหลายและตรงกับความต้องการจำเป็นของครู เช่น การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้ครูสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างมั่นใจและสร้างสรรค์ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สะท้อนแนวคิดของ DuFour & Eaker (1998) เรื่องชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของครู ผ่านการสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูด้วย

5. จริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Ethics and Safety in the Use of Digital Technology) ผู้บริหารต้องมีความตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับประเด็นจริยธรรมและความปลอดภัยในโลกดิจิทัล ทั้งใน

ระดับองค์กรและระดับบุคคล เช่น การวางนโยบายและแนวปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนและบุคลากร การส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และมีวิจารณญาณ ตลอดจนการสร้างความรู้ตระหนักรู้เรื่องภัยคุกคามทางไซเบอร์ต่างๆ ผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายและจริยธรรมดิจิทัลที่เกี่ยวข้องและบูรณาการเข้ากับการบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ดีและปลอดภัยให้แก่ผู้เรียน ครูและบุคลากรในสถานศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ของ Ribble & Park (2019) ที่ครอบคลุมประเด็นการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม มารยาทในโลกออนไลน์ ความปลอดภัยทางไซเบอร์ ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล รวมถึงสิทธิและความรับผิดชอบในโลกดิจิทัล ผู้บริหารจึงต้องมีความเข้าใจและสามารถบูรณาการหลักจริยธรรมดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา แสดงองค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้ จะช่วยให้ผู้บริหารมีศักยภาพในการเป็นผู้นำทางดิจิทัลที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคตต่อไป

นอกจากนี้การกำหนดองค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษายังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะ SDG4 ที่มุ่งสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาให้พร้อมรับมือกับความท้าทายในโลกยุคดิจิทัล และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาด้านสมรรถนะดิจิทัลที่ชัดเจน ครอบคลุมการพัฒนาทั้งระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับเครือข่าย เพื่อให้ผู้บริหารมีความพร้อมในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลอย่างเป็นระบบ

2. ควรมีการประเมินสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นระยะ ทั้งการประเมินตนเอง การประเมินโดยผู้บังคับบัญชา และการประเมินจากผลการปฏิบัติงานจริง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาสมรรถนะรายบุคคลและติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนา

3. ควรจัดให้มีหลักสูตรและรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลที่หลากหลาย ทั้งการอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ออนไลน์ และการสอนงานโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง

4. ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานเอกชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่จะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลให้กับผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

5. ควรกำหนดให้การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินสมรรถนะและผลการปฏิบัติงานประจำปีของผู้บริหาร เพื่อสร้างแรงจูงใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองด้านดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ

6. ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลให้กับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเร่งด่วน ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งตัวผู้บริหารเอง หน่วยงานต้นสังกัด สถาบันการศึกษา และเครือข่ายทางการศึกษา ในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารสามารถเป็นผู้นำทางดิจิทัลที่มีสมรรถนะสูง พร้อมนำพาสถานศึกษาให้ปรับเปลี่ยนและยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- เกศินี ครุณาสวัสดิ์. (2562). สมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษายุคการศึกษา 4.0. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(3), 328-338.
- ปรัชญนันท์ นิลสุข. (2563). การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลวิถีต้น. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 19(1), 179-187.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2563). การพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(2), 179-191.
- ปัญญา สังข์ภิรมย์. (2563). การศึกษาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 5. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 22(4), 399-411.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- Carretero, S., Vuorikari, R., & Punie, Y. (2017). *DigComp 2.1: The digital competence framework for citizens with eight proficiency levels and examples of use*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing students achievement*. Bloomington, IN: Solution Tree Press.
- Eshet, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93-106.
- Ferrari, A. (2012). *Digital competence in practice: An analysis of frameworks*. Seville: Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies.
- Kozlowski, S. W., & Ilgen, D. R. (2006). Enhancing the effectiveness of work groups and teams. *Psychological Science in the Public Interest*, 7(3), 77-124.
- Levin, B. B., & Schrum, L. (2012). *Leading technology-rich schools: Award-winning models for success*. New York, NY: Teachers College Press.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Ribble, M., & Park, M. (2019). *The digital citizenship handbook for school leaders: Fostering positive interactions online*. Portland, OR: International Society for Technology in Education.
- Sheninger, E. (2019). *Digital leadership: Changing paradigms for changing times (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.